

Metodički pristup filmu Breza, Ante Babaje

Vukas, Irena

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:370021>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti i njemačkoga jezika i
književnosti

Irena Vukas

Metodički pristup filmu *Breza*, Ante Babaje

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Vesna Bjedov

Osijek, 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodički pristupi u nastavi filma	2
3. O filmu <i>Breza</i>	4
4. Komparativni pristup filmu <i>Breza</i>	6
4.1. Filmsko-književni pristup filmu <i>Breza</i>	6
4.2. Filmsko-lingvistički pristup filmu <i>Breza</i>	7
4.3. Filmsko-teološki pristup filmu <i>Breza</i>	9
5. Filmskoodgojni pristup filmu <i>Breza</i>	10
5.1. Motivacija.....	11
5.2. Najava filma	15
5.3. Upute za gledanje i rad.....	16
5.4. Pripremni radovi.....	16
5.5. Prikazivanje filma	17
5.6. Iznošenje doživljaja.....	17
5.7. Istraživanje	18
5.8. Sažimanje i uopćavanje.....	29
5.9. Dopunski rad	30
6. Zaključak.....	32
7. Popis literature.....	33
8. Popis izvora.....	35
9. Prilog	36
10. Životopis.....	38

Sažetak

Pod metodičkim se pristupima podrazumijeva izbor gledišta s kojega se prilazi promatranju filma, otkrivanju filmskog izraza i stjecanju određenih filmoloških spoznaja. Postoji mnogo pristupa u filmskoj nastavi, a u ovom su radu ukratko opisane tri skupine pristupa: filmološki, filmskopedagoški i poredbeni. Odabran je filmskoodgojni pristup koji je primijenjen pri analizi igranoga filma *Breza* na filmskonastavnom satu. Taj pristup u središte pozornosti postavlja odgojne zadaće filmske nastave: utjecaje na volju i etičku svijest učenika. Film *Breza* ističe se po svojim estetskim kvalitetama, ali i slojevitošću problema koji se pojavljuju u filmu. U priči o seoskoj djevojci Janici ističu se bračni, obiteljski, socijalni i filozofski problemi koji postaju predmetom interpretacije. U radu je naveden primjer konkretne nastavne situacije koja prikazuje analizu filma *Breza*. Nastavni proces podijeljen je na sljedeće etape: uvod, prikazivanje filma, iznošenje doživljaja, istraživanje, sažimanje i uopćavanje te dopunski rad. Jedno poglavlje posvećeno je komparativnom pristupu filmu *Breza*. S obzirom na to da je temeljem komparativnoga pristupa povezivanje i uspoređivanje sadržaja, ostvaruje se u okviru korelacijsko-integracijskoga sustava. Taj sustav temelji se na povezivanju nastavnih područja u okviru nastavnoga predmeta, a nastavni se predmeti mogu povezati u okviru odgojno-obrazovnog područja. Navedeni su pristupi suvremeni metodički pristupi u nastavi koji se suprotstavljaju predavačko-reproduktivnoj nastavi i u središte pozornosti stavljaju učenika.

Ključne riječi: filmskoodgojni pristup, film *Breza*, interpretacija.

1. Uvod

Zadatak je ovoga rada odabrati jedan metodički pristup u nastavi filma i primijeniti ga u interpretaciji igranoga filma *Breza*, Ante Babaje. U ovome je radu odabran filmskoodgojni pristup u nastavi koji u prvi plan postavlja odgojne zadaće: utjecati na volju i etičku svijest učenika.

Rad je podijeljen na nekoliko cjelina. Prvo poglavlje nosi naslov *Metodički pristupi u nastavi filma* u kojemu se pojašnjava naziv *metodički pristup*. Postoji mnogo pristupa u filmskoj nastavi, a u ovom radu opisane su tri skupine pristupa koje je Stjepko Težak izdvojio u svojoj *Metodici nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002): filmološki, filmskopedagoški i poredbeni pristupi. Slijedi poglavlje *O filmu „Breza“* u kojemu se sažeto opisuje tematska okosnica filma i navode se podaci o filmu. Nakon toga slijedi prikaz dvaju metodičkih pristupa filmu *Breza*: komparativnoga, koji se ostvaruje u okviru korelacijsko-integracijskoga sustava i filmskoodgojnoga kojemu je posvećeno više pozornosti. To znači da će se prikazati metodički model interpretacije ovoga filma pri čemu će polazištem biti filmskoodgojni pristup.

Nakon pojašnjenja komparativnoga i filmskoodgojnoga pristupa navode se mogućnosti njihove primjene u nastavi. Uz filmskoodgojni pristup navedene su etape nastavnoga sata koje su ujedno i podnaslovi: *Motivacija, Najava filma, Upute za gledanje i rad, Pripremni radovi, Prikazivanje filma, Iznošenje doživljaja, Istraživanje, Sažimanje i uopćavanje te Dopunski rad*. Ustroj filmskonastavnog sata preuzet je iz spomenute Težakove *Metodike nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002). Uz etape nastavnoga sata prikazan je i primjer analize filma *Breza* u konkretnoj nastavnoj situaciji. Na kraju rada nalazi se *Prilog* s pitanjima za skupinski rad koja se mogu primijeniti tijekom analize filma *Breza*.

2. Metodički pristupi u nastavi filma

Pod metodičkim se pristupima podrazumijeva „izbor gledišta s kojega se prilazi promatranju filma, otkrivanju filmskog izraza i stjecanju određenih filmoloških spoznaja u pojedinačnom nastavnom procesu.“ (Težak 2002: 66) Postoje raznovrsni metodički pristupi u nastavi filma, a u ovome radu bit će navedene tri skupine pristupa prema podjeli Stjepka Težaka u knjizi *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002):

1. Sa stajališta filmskoga medija (ali i videa i televizije) u prednosti su *filmološki pristupi*.

a) *Filmskodidaktički pristup*: Filmu i filmološkim sadržajima pristupa se s didaktičkim ciljevima: stjecanje filmskoga znanja, poučavanje o filmskom mediju i filmskoj umjetnosti (izraz, vrste, vrednovanje). Spoznavanjem filma stječe se filmska kultura kojom se učenik osposobljava za recepciju estetski vrijednih filmova i kritički odnos prema porukama s ekrana.

b) *Filmskopovijesni pristup*: Film se izučava povijesnim slijedom od njegovih početaka preko nijemog i zvučnog do suvremenog filma.

c) *Filmskoproizvodni pristup*: Filmski medij upoznaje se i stvaranjem filma. Taj je pristup karakterističan za rad u kinoklubovima i filmskim radionicama, ali se preporučuje i za povremeno povezivanje s redovitom nastavom filma.

2. Zbog pedagoške usmjerenosti nastave svih predmeta, posebice u osnovnoj školi, ističu se *filmskopedagoški pristupi*.

a) *Filmskoodgojni pristup*: Prednost se daje odgojnim zadaćama: utjecaji na volju i etičku svijest učenika (pojedinaac i društvo, odnosi među spolovima, ljubav, vjera, domovina).

b) *Filmskoobrazovni pristup*: Stanovita se pozornost obraća naobrazbenim zadaćama drugih nastavnih područja (književnost, zemljopis, povijest, glazba). Tako je, na primjer, film *Prometni znaci – ulični junaci* Dragutina Vunaka namijenjen poučavanju o prometnim znakovima, ali po svojoj vrsnoći zavrjeđuje da se iskoristi i za osnovne spoznaje o crtanom filmu.

3. Budući da su slika i riječ zajedničko izražajno sredstvo filma i drugih medija, a medijska je kultura uvrštena u nastavu Hrvatskoga jezika, gdje je nezaobilazno načelo povezivanja i sjedinjavanja srodnih područja, nameće se potreba *poredbenih pristupa*.

a) *Filmsko-književni pristup*: Nastavni se proces izvodi radi spoznavanja dvaju medija: filma i knjige. U takvoj nastavi mogu se upotrijebiti filmske prilagodbe književnih djela i, ne tako česti, romansirani scenariji filmskih uspješnica. Zbog brojnih sadržajnih, strukturnih i izraznih sastavnica koje valja uspoređivati, nije moguće obuhvatiti sve usporednice (tema, fabula, dijalog) u jednom nastavnom procesu pa se interpretacija usmjerava na najbitnije i najkarakterističnije elemente. Moguće je uspoređivati i filmska i književna djela različitoga

postanka na vrstovnoj (književna i filmska – drama, komedija), tematskoj (rat, samoća) ili kojoj drugoj razini.

b) Filmsko-likovni pristup: Ponekad filmovi nastaju pod utjecajem slikarstva, govore o slikarstvu ili imaju mnogo likovnih rješenja (boja, kompozicija kadra) pa je moguća usporedba filmskih i likovnih obilježja. Takav nastavni sat može organizirati nastavnik Likovne kulture ili nastavnik Hrvatskoga jezika uz pomoć nastavnika Likovne kulture.

c) Filmsko-glazbeni pristup: I ovdje se pretpostavlja solidna glazbena naobrazba nastavnika ili pomoć glazbenoga stručnjaka. Za usporedbu su pogodni filmovi u kojima je glazba važna sastavnica ili filmovi o glazbenicima.

d) Filmsko-lingvistički pristup: Film se proučava sa stajališta govorne karakterizacije likova ili kraja. Takav je pristup moguć i kada u filmu nema govorene riječi pa se tako, na primjer, u nijemim filmovima može proučavati naslov i tekstovi među kadrovima.

e) Filmsko-kazališni pristup: Uspoređuju se sličnosti, ali i razlike između filmske i kazališne predstave. Poteškoće može predstavljati usklađivanje vremena gledanja drame i filma, ali i školska satnica koja ne ostavlja mnogo prostora za solidnu izvedbu usporedbe filmske i kazališne predstave.

Težak (2002) navodi i druge poredbene pristupe, kao na primjer *filmsko-radijski, filmsko-televizijski i filmsko-stripovski pristup* te ističe da se pojedinom filmu može pristupiti na više načina: *vrstovna pripadnost filma, glazba u filmu, govorna karakterizacija likova*. O izboru filma, kao i o izboru pristupa, mogu suodlučivati i učenici. O njihovom interesu ovisi uspjeh i postignuće filmskonaobrazbenih, filmskokomunikacijskih i općeodgojnih zadaća.

3. O filmu *Breza*

Igrani film *Breza* snimljen je prema istoimenoj pripovijetki Slavka Kolara, a sadrži i dijelove druge njegove priče pod naslovom *Ženidba Imbre Futača*. U oblikovanju scenarističkoga predloška sudjelovali su sam Kolar, koji nije doživio ekranizaciju svoje pripovijetke, filmski redatelj Ante Babaja i kazališni redatelj Božidar Violić. Film je 1967. godine režirao Ante Babaja. Za snimateljski rad bio je zadužen Tomislav Pinter, s kojim je Babaja mnogo surađivao tijekom svoga stvaralaštva, kao i sa skladateljom Anđelkom Klobučarom koji potpisuje glazbu u filmu. Valja još istaknuti imena najvažnijih glumaca, a to su: Manca Košir (u ulozi Janice), Bata Živojinović (u ulozi Marka Labudana), Fabijan Šovagović (u ulozi Jože Svetoga), Nela Eržišnik, Stjepan Lektorić.

Filmski su kritičari odlično ocijenili film, i s formalnoga i sa sadržajnoga aspekta. Radnja je smještena u bijednu seosku sredinu u Zagorju gdje živi nježna i osjećajna djevojka Janica. Njome se ženi mjesni lugar Marko jer ju njegov šef smatra pravom ljepoticom u odnosu na ostale djevojke. Marko se uskoro vraća svojim momačkim navadama te ne mari mnogo za svoju suprugu i njezine potrebe za nježnošću i ljubavi. U neljudskoj seoskoj sredini Janica nailazi na suosjećanje jedino kod seoskog osobenjaka Jože Svetoga, marginaliziranog u zajednici zbog svoje izražene religioznosti. Uskoro se Janica teško razboli i umre. Nakon njezine smrti Marko odlazi u svatove kao barjaktar. Pijan i pretučen vraća se kući kroz šumu gdje ugleda brezu koja ga podsjeća na Janicu. Probuđene savjesti, shvaća da je trčeći za sitnim užicima izgubio iskrenu ljubav, ali i da je ostao usamljen, bez životne družice. „Slika breze krije u sebi misao o snazi i značenju duhovne ljepote i nježnosti, misao o trajnosti i nužnosti postojanja lijepog u životu. Ilustracija te ideje je Janica.“ (Diklić 1989: 253)

Sve se to odigrava u zaostaloj i siromašnoj seoskoj sredini gdje su ljudi gotovo otupjeli na životne tegobe. Svakodnevnica ljudi podređena je najosnovnijoj životnoj potrebi, a to je preživljavanje. Teške životne okolnosti potisnule su čovjekovu potrebu za lijepim, za duhovnim vrijednostima pa tako i suptilna Janica ostaje neshvaćena u svom okruženju. Takva okolina pun izričaj dobiva kroz prizore kiše, blata, mokre ledine, skućenih interijera, pokidane odjeće i izrazito ogrubjelih ljudi. Film i danas osvaja vrijednostima kao što su „kompaktnost glumačke, likovne, kolorističke i montažne komponente filmskoga kazivanja“ koja sugestivno razotkriva „osebujan svijet svakodnevnog ogrubjelosti kao imanentnog zakona postojanja“ (Škrabalo 1998: 339)

Na 14. pulskom filmskom festivalu *Breza* je dobila Srebrnu arenu zajedno s filmom *Na papirnatim avionima* Matjaža Klopčiča. Nagrade su dobili i sudionici u njegovom stvaranju:

Bata Živojinović dobio je Zlatnu arenu za uloge u *Brezi, Skupljačima perja i Prazniku*, Tomislav Pinter nagradu za snimateljski rad u *Brezi i Skupljačima perja*, a Ante Babaja i Božidar Viočić diplomu za scenarijsku adaptaciju pripovijetke Slavka Kolara.¹

Ovaj se film i danas smatra jednim od najboljih ostvarenja hrvatske kinematografije. Zbog toga se našao u programskim sadržajima Hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi. U osnovnoj je školi *Breza* zastupljena u osmom razredu, u okviru medijske kulture kao predmetnoga područja. U gimnazijskom programu film *Breza* naveden je u okviru izbornoga programa za Hrvatski jezik, pod naslovom *Književnost, kazalište i medijska kultura*. (Brešić i dr. 1994: 161) O mogućnostima interpretacije filma *Breza* bit će riječi u nastavku rada kada će biti opisana dva suvremena metodička pristupa u nastavi: komparativni i filmskoodgojni. Ti se pristupi suprotstavljaju predavačko-reproduktivnoj nastavi i u središte pozornosti stavljaju učenika.

¹ <http://arhiv.pulafilmfestival.hr/14-pulski-filmski-festival/>, 15. 5. 2015.

4. Komparativni pristup filmu *Breza*

U ovome će se poglavlju razmotriti nekoliko komparativnih pristupa filmu *Breza*: filmsko-književni, filmsko-lingvistički i filmsko-teološki pristupi. S obzirom na to da je temeljem komparativnih pristupa povezivanje i uspoređivanje sadržaja, ostvaruju se u okviru korelacijsko-integracijskoga sustava. Dragutin Rosandić (2005) navodi kako je riječ o sustavu koji se temelji na „povezivanju nastavnih područja u okviru nastavnoga predmeta (književnosti, scenske i filmske umjetnosti, jezika, izražavanja i stvaranja), nastavnih predmeta u okviru odgojno-obrazovnog područja (književnosti, filmske, scenske umjetnosti i jezika s likovnom i glazbenom kulturom te nastavom stranih jezika), odgojno-obrazovnih područja (jezično-umjetničkog područja s društveno-povijesnim i drugim odgojno-obrazovnim područjima).“ (Rosandić 2005: 206) Navedeni sustav uspostavlja pojam korelata (ekvivalenata) koji omogućuju uspostavljanje veza i odnosa između različitih umjetnosti, tj. umjetničkih djela iz različitih područja.

4.1. Filmsko-književni pristup filmu *Breza*

U tom pogledu najpogodniji je filmsko-literarni pristup filmu *Breza* u osmom razredu osnovne škole u kojemu je Nastavnim planom i programom predviđeno čitanje istoimene pripovijetke Slavka Kolara. Učenici mogu na nastavi književnosti interpretirati lektirno djelo, zatim mogu na filmskonastavnom satu uspoređivati i raščlanjivati povezujuće sastavnice književnoga i filmskoga djela. Stjepko Težak u svojoj *Metodici nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002) predlaže nekoliko inačica takvog poredbenog pristupa na primjeru filma *Breza*:

- a) usporedba filmske i književne teme, fabule, ideje
- b) usporedba kompozicije i zapažanje uloge montaže
- c) razmatranje filmskih, književnih, likovnih i glazbenih elemenata u oba djela.

Težak (2002) smatra da je, osim uvođenja lika Jože Svetoga, bitnim razlikama u idejnoj strukturi filma najviše pridonijela montaža pa bi na kraju osnovnog obrazovanja ili na početku srednjoškolskoga najprikladniji pristup bio usporedba kompozicije pripovijetke i filma, a s tim u vezi i utvrđivanje znanja o filmskoj montaži. (Težak 2002: 176) Navodi primjer nastavnoga sata u kojem je primijenjen spomenuti pristup i koji obuhvaća dvije cjeline:

- 1) interpretaciju Kolarove pripovijetke *Breza* (domaća lektira ili čitanje djela tijekom nastavnoga sata)

2) projekcija filma *Breza* u slobodnom vremenu, komparativna interpretacija s težištem na kompoziciji i montaži. (Težak 2002: 176)²

Pomoću takve usporedbe učenici mogu spoznati:

- Umjetnost riječi različita je od umjetnosti ozvučene slike u pokretu jer se specifičnosti književnoga izraza ne mogu nadoknaditi nikakvom zamjenom s izražajnim sredstvima drugih umjetnosti, posebno ne zbog doživljajnih učinaka tih izražajnih sredstava.

- Film je složena umjetnina koja ima svoja specifična izražajna sredstva, ali i izražajna sredstva koja su zajednička s drugim umjetnostima (npr. literarni elementi), koja su ipak osebujna, različita od onih u drugim umjetnostima.

- Filmsku adaptaciju književnoga djela ne treba prosuđivati književnim mjerilima niti po vjernosti prijenosa književne fabule, ideje, likova i atmosfere u film, nego po tome koliko je ona nova, izvorna filmska umjetnina, sazdana po zakonima filmske, a ne književne ili koje druge umjetnosti. (Vrabec, Težak 1977: 265-266)

Budući da je u osmom razredu Nastavnim planom i programom predviđeno čitanje pripovijetke *Breza*, a u okviru *medijske kulture* pojmovi *scenarij* i *knjiga snimanja*, moguće je usporediti navedenu pripovijetku sa scenarijem i knjigom snimanja za film *Breza*. Takav primjer usporedbe prikazan je u Težakovoj *Metodici nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002). Autor drži da je za opću filmsku naobrazbu važno pobliže upoznavanje scenarija i donekle knjige snimanja. S obzirom na to, tijekom filmskoga obrazovanja trebalo bi se više puta usredotočiti na tu temu, a najmanje dvaput: u završnim razredima osnovne škole i u srednjoj školi. Moguće su različite inačice pristupa scenariju i knjizi snimanja: čitanje i analiza scenarijskoga teksta (cijeloga scenarija ili ulomka) za film; čitanje i analiza ulomka filmske knjige snimanja; usporedba scenarija i knjige snimanja za isto djelo; usporedba ulomka književnoga djela, dramatizacije, scenarija, knjige snimanja, kazališne izvedbe i filma; pisanje ulomaka filmskih scenarija ili knjige snimanja itd. (Težak 2002: 159) Na taj način učenici mogu naučiti razlikovati scenarij i knjigu snimanja, uočiti njihove specifičnosti te obogatiti svoju filmsku kulturu.

4.2. Filmsko-lingvistički pristup filmu *Breza*

Na filmskonastavnom satu film *Breza* može biti predložak za različite govorne i pismene vježbe u pojedinim etapama nastavnoga sata. Tako se nastava filmske kulture može povezati s nastavom *jezičnoga izražavanja*. Učenici mogu pisati prikaz i analizu filma, osvrtni na film, esej s temom koju i film obrađuje. Uspjeliji učenički radovi mogu se objaviti u školskim novinama

² Detaljniju raščlambu nastavnoga sata Težak je prikazao u knjizi *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002), str. 176-181.

čime se proširuje filmska kultura učenika te ih se potiče na veći interes prema filmskoj umjetnosti. Isto tako, učenici mogu na nastavnom satu *prepričavati* sadržaj filma ili njegove pojedine dijelove (*informativno i stvaralačko prepričavanje*³); *opisivati* interijer i eksterijer te pojedine likove (*objektivni i subjektivni opis*⁴); *raspravljati* o problemima koji se javljaju u filmu (*raspravljački i polemični dijalog*⁵).

Kajkavsko narječje u filmu *Breza* može postati izvorom rasprave o upotrebi narječja, odnosno dijalekata u filmu. Kajkavski govor likova pruža gledateljima informacije o samim likovima (govorna karakterizacija lika), prostoru i vremenu filmske radnje, ali može izazvati i poteškoće u razumijevanju riječi kod nekajkavskoga gledateljstva. Štoviše, gledatelj može biti doveden u zabludu i reagirati sasvim suprotno od gledatelja kajkavca. Učenicima se mogu postaviti sljedeća pitanja: *Jeste li imali poteškoća u razumijevanju jezika likova u filmu? Je li riječ u filmu prirodna?* Riječ u filmu doima se neknjiški, prirodno i realistično, stoga učenici ne bi trebali imati većih poteškoća u razumijevanju jezika. Zatim bi učenici mogli usustaviti znanje o značajkama kajkavskoga narječja koje su stekli na nastavi *jezika*. Prvo valja ponoviti koje su osnovne značajke kajkavskoga narječja. Nakon toga nastavnik može na ploči ili grafoprozirnici nacrtati tablicu koju može podijeliti na nekoliko stupaca s naslovima: *Naglasni sustav, Leksik, Refleks jata, Glasovi*. Slušajući tonsku snimku razgovora iz filma *Breza*, učenici mogu individualno ili u paru navoditi primjere za svaki stupac. Zatim će se pristupiti provjeri rezultata. U učeničkim primjerima mogle bi se pojaviti i riječi koje po nekom svom elementu (morfološkom, tvorbenom, semantičkom) ne pripadaju kajkavskome narječju, ali u filmu postižu iste učinke kao pravi kajkavizmi. Takav zadatak pridonijet će uočavanju načina na koji funkcionira riječ u filmu i razvoju jezične tankoćutnosti učenika.

³ Stjepko Težak u knjizi *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2* (1998) vježbe prepričavanja dijeli na informativno i rekreativno (stvaralačko) prepričavanje. Glavni je cilj informativnoga prepričavanja obavještanje slušatelja o bitnim sastavnicama neke priče, izostavljajući subjektivne, osjećajne i imaginacijske dodatke priči. Stvaralačko prepričavanje podrazumijeva dodavanje novih elemenata sadržaju priče pri čemu se učenik stavlja u stvaralački položaj. Moguće je i da učenik ne unosi promjene u sadržaj, već na svoj način izražajno mijenja priču svojom prestilizacijom pričanja.

⁴ S obzirom na stajalište opisivača, Težak (1998) dijeli opise na subjektivne i objektivne. Subjektivni su opisi osjećajno obojeni, doživljajni, impresionistički, maštoviti. Objektivni su opisi stvarni, racionalni, bez osobnih, osjećajnih maštovitih primjesa.

⁵ Stjepko Težak u svojoj knjizi *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini* (2002) navodi kako raspravljački (diskusijski) dijalog podrazumijeva postavljanje problema u obliku dijaloške rasprave, ispitivanje mogućnosti njegovog rješenja i pronalazak zajedničkog, na analizi i argumentima zasnovanog rješenja. Polemični je dijalog vrsta raspravljačkog dijaloga. Raspravljački dijalog može biti polemičan ako se mišljenja sugovornika sukobljavaju. Nastavnik može izazvati polemiku pitanjem ili tvrdnjom, ali ju mogu zapodjeti i sami učenici iznoseći suprotna mišljenja o nekom pitanju.

4.3. Filmsko-teološki pristup filmu *Breza*

Kako se u jednom satu filmske kulture ne može reći sve o jednom filmu, za iscrpniju analizu vrijednog dugometražnog filma, kao što je *Breza*, valjalo bi posvetiti nekoliko nastavnih sati. Jedan nastavni sat može biti posvećen filmsko-teološkom pristupu. U filmu se pojavljuju pitanja o kojima se razgovara i na nastavi Vjeronauka: odnos muškarca i žene, brak, smisao i besmisao čovjekovog života, smrt kao kraj ili dio života, životne vrijednosti. Primjena takvog pristupa prikladna je u srednjoj školi, kada se mladi sve više zanimaju za navedena pitanja i rado diskutiraju o njima. Nastavni se sat može organizirati kao timska nastava u kojoj sudjeluje uz nastavnika Hrvatskoga jezika i nastavnika Vjeronauka. Pojedini primjeri iz filma (kadrovi, sekvence) mogu poslužiti kao ishodište za *polemični dijalog* (Težak 2002: 78). Učenici mogu iznositi vlastita stajališta o pojedinim pitanjima koja će se osvijetliti i s teološkog stajališta.

Babaja u svojim djelima često suočava gledatelja s nekim krajnjim pitanjima ljudske sudbine. Dok se za umjetnike obično kaže da *tragaju za smislom života* (Škrabalo 2000: 5), za Babaju se može reći da u svojim filmovima nastoji razotkriti temeljni besmisao života. Primjenom kontrastno-retrospektivne montaže u sekvenci Janičinog sprovoda naglašava se izmjena života i smrti i posebice neminovnost smrti (kadrovi pogreba izmjenjuju se s kadrovima koji govore o Janičinom životu). Taj je ritam pojačan pjevanjem pjesme *Jedna pura, dva pandura* u kojoj se ponavlja pripjev *vsakom dojde smrtna vura*. Upravo se na nastavi Vjeronauka (i na nastavi Filozofije) najviše otvara pitanje smisla života kako bi se mlade, koji kao pojedinačne ličnosti i osobnosti upravo prolaze kroz odlučujuće razdoblje svoga odrastanja i određenja, potaknulo na „prepoznavanje kršćanske vjere kao autentičnoga odgovora na pitanje životnoga smisla, usmjeravanja i oblikovanja života“. (Janjić 2009: 4)

U filmu su prikazana tri lika različitih svjetonazora: Marko (hedonist), Joža (vjernik) i Janica (ona je u sredini – želi uživati u ovome svijetu i u njezinim ljepotama, ali ne stavlja sve u službu materijalnih dobara, nego ima smisla i za nematerijalne, duhovne vrijednosti). Vjeronauk usmjerava mlade na prepoznavanje trajnih životnih vrednota i na to, da znaju napraviti izbor i ljestvicu vrednota, ljudskih i kršćanskih. Odnos muškarca i žene također je jedno od važnih pitanja o kojima se govori na vjeronauku. Joža nakon Janičinoga vjenčanja bježi na oranicu, baca se na koljena i prosvjeduje Bogu: „O, Bože, Bože, zakaj si zapovedil Adamu i Evi: Idite i množite se!... A kak?... Isto tak sramotski kaj i neme životinje!... Zakaj nij kod ljudi kak je na priliku kod rastlinja i bilinja: prah nosi veter, ili ga nose kukci, leptiri i pčele i cvet se oplodi... Fino i bez greha!“ (Težak 2003: 179)

Pitanja za razgovor mogu biti uobličena na sljedeći način:

U filmu su prikazana tri različita svjetonazora o tome kako netko može proživjeti svoj život. Čiji svjetonazor smatrate najprihvatljivijim? Obrazložite svoj odgovor.

Mnogi umjetnici za svoja djela odabiru motive kao što su smisao života, prolaznost, smrt. Je li život besmislen, s obzirom na to da svakoga zadesi isti kraj?

Kako čovjek, prema Bibliji, treba urediti svoj život?

Što mislite o Jožinom viđenju odnosa muškarca i žene? Je li negdje pogriješio?

Prisjetite se priče o Adamu i Evi. Zašto je Bog stvorio Evu? Kako treba izgledati odnos muža i žene u braku?

Svakako je potrebno povezivati nastavu filma s Vjeronaukom kad god je moguće zbog toga što će takvo povezivanje pridonijeti širenju vidika učenika na jedan nov, zanimljiv način. Na primjeru *Breze* mogu se primijeniti i drugi komparativni pristupi, primjerice, filmsko-kazališni te filmsko-glazbeni pristup (baletna predstava *Breza*).

5. Filmskoodgojni pristup filmu *Breza*

Filmskoodgojni pristup zauzima važno mjesto u nastavi jer se njegovom primjenom razvija moralna svijest učenika. Dotičući razna pitanja, nastoji se potaknuti učenike na promišljanje o važnim životnim temama: obitelj, ljubav, odnosi među spolovima, priroda, vjera. Film *Breza* može se raščlaniti na niz problema koji mogu postati predmetom interpretacije. Tragičnim krajem glavne junakinje na vidjelo izlaze bračni, obiteljski i društveni problemi te problem prolaznosti čovjekovog života. Navedeni pristup bit će prikazan na primjeru konkretne nastavne situacije. Prema Težaku (2002) nastavni proces može obuhvatiti sljedeće etape:

1. Uvod
2. Prikazivanje djela
3. Iznošenje doživljaja
4. Istraživanje
5. Sažimanje i uopćavanje.

Uvod se može raščlaniti na sljedeće etape: motivacija, najava filma, upute za rad i pripremni radovi. (Težak 2002: 111) Uvodni dio može obuhvatiti jedan nastavni sat na kojem će nastavnik, povezujući filmsku kulturu s nastavom književnosti ili s nastavom izražavanja i stvaranja, motivirati učenike uvodnim razgovorom ili kratkim izlaganjem kao pripremom za gledanje filma, dajući im zadatke. (Vrabec, Težak 1977: 174-175) Film *Breza* dugometražni je film, stoga se njegovo prikazivanje može organizirati u dvosat ili u izvannastavnom vremenu.

5.1. Motivacija

Motivacija omogućuje emocionalnu i racionalnu pripremu učenika za primanje novih sadržaja. U emocionalnom pogledu to znači da raspoloženje učenika valja dovesti na razinu s koje će se najlakše suživjeti s atmosferom filma, odnosno valja pobuditi njihovu radoznalost i zanimanje. Pod racionalnom se pripremom podrazumijeva objašnjavanje riječi, pojmova, društvenih i povijesnih pojava koje mogu olakšati razumijevanje filma *Breza*. Korisno je i osvježivanje filmskoga znanja kako bi učenici obratili pozornost na one filmske strukturne elemente o kojima će se u interpretaciji više govoriti. (Vrabec, Težak 1977: 175-176.)

Montaža je izražajno sredstvo koje se u filmu *Breza* posebno ističe pa bi motivacija mogla započeti osvježivanjem znanja o montaži. Nastavnim planom i programom u osmom razredu predviđeno je gledanje filma *Što je film: Filmska montaža*, nakon kojeg se može planirati analiza Babajine *Breze* na sljedećem nastavnom satu medijske kulture. Učenici mogu na početku sata ponoviti što su naučili o montaži, a od nastavnika mogu dobiti uputu da obrate pozornost na ulogu montaže u nastajanju filmskoga djela. Učenici će na kraju sata utvrditi da montaža može biti *tehnička* i *stvaralačka* (Težak 2002: 171) te će navesti primjere iz filma kojima će pokazati da su razumjeli navedene pojmove.

Motivacija može biti i *igra uloga* (Mattes 2007: 163) u kojoj može sudjelovati četvero učenika iz razreda. Nastavnik može nekoliko dana prije analize filma među učenicima podijeliti uloge moderatora, redatelja, filmskog kritičara i glumaca u filmu. Učenici mogu pripremiti govore za predstavljanje filma *Breza* na filmskom festivalu. Na taj način može se pobuditi zanimanje ostalih učenika za gledanje filma. Učenici mogu glumiti da se nalaze u Puli 1967. godine. Uvodni govor može započeti moderator.

Moderator: *Dragi gosti, dobro došli na pulski filmski festival! Današnji program započinjemo filmom našeg poznatog redatelja Ante Babaje. Vidjet ćete njegov igrani film pod naslovom „Breza“. To je priča o jednoj lijepoj seoskoj djevojci koja će osvojiti vaša srca. No kako vam ne bih otkrio cijelu priču, prepustit ću riječ našem cijenjenom gostu Anti Babaji kojeg ovom prilikom srdačno pozdravljam.*

Babaj: *Hvala! Prije svega pozdravljam sve prisutne te želim izraziti svoje zadovoljstvo i sreću što je publika pokazala veliko zanimanje za moj film. Isto tako, zahvaljujem svima koji su sudjelovali u stvaranju ovoga filma, kao i organizatorima festivala koji su omogućili prikazivanje „Breze“ na našem najpoznatijem festivalu u Hrvatskoj.*

Moderator: *Gospodine Babaja, recite nam nešto o nastanku filma „Breza“.*

Babaj: *Dobio sam zadatak režirati film „Svoga tela gospodar“, no on je na kraju dodijeljen kolegi Fedoru Hanžekoviću. Nakon toga neko sam vrijeme snimao samo kratkometražne filmove.*

Jednoga dana došao mi je u posjet Ivo Škrabalo koji mi je donio scenarij „Breze“. Htio sam snimati samo kratkometražne filmove, ali me nagovorio da prihvatim ovaj posao. Tako je sve započelo.

Moderator: *Surađivali ste s pokojnim Slavkom Kolarom koji je napisao pripovijetku „Breza“. Kako biste ocijenili vašu suradnju?*

Babaja: *Izrazito cijenim gospodina Kolara. Naša je suradnja bila izvrsna i jako mi je žao što nije doživio ekranizaciju svoje pripovijetke. Napisao je scenarij i dio knjige snimanja koji smo Božidar Viočić i ja dovršili. U ovaj sam film umetnuo i neke dijelove iz druge njegove priče „Ženidba Imbre Futača“, kao što je lik Jože Svetoga koji mi je bio potreban za trokut: Janica – Marko – Joža.*

Moderator: *Filmska je priča u jednom dijelu filma retrospektivna. Zašto ste odlučili prikazati život glavne junakinje na ovaj način?*

Babaja: *I sama pripovijetka počinje od kraja priče kada Mika nagovještuje Janičin kraj riječima: „Bu mrela“. Umetnuo sam još i brojalicu „Jedna pura, dva pandura“ kako bih naglasio taj tragičan događaj. Filmska je priča na taj način dinamičnija i zanimljivija. Želio bih pohvaliti snimatelja Tomislava Pintera koji je i ovaj put pokazao da je majstor svoga zanata.*

Moderator: *Hvala, gospodine Babaja! Prepustio bih riječ glavnim glumcima u filmu, Manci Košir i Bati Živojinoviću. Prvo bih upitao gospođicu Košir, je li bio izazov glumiti Janičin lik?*

Manca: *Pozdrav svim gledateljima. Da, za mene je ova uloga predstavljala izazov jer nisam profesionalna glumica, ali sam jako željela glumiti u filmu. Redatelj se odlučio za mene na probnom snimanju što me jako razveselilo. Drago mi je što je glavni lik u filmu žena. To nije uobičajena pojava u našim filmovima. Janica je nježna i krhka poput „breze“ te je neshvaćena i nevoljena. Iz priče o nesretnoj Janici saznajemo mnogo toga o muško-ženskim odnosima, a zorno je prikazana i slika hrvatskoga sela. Nadam se da će se gledateljima svidjeti ovaj film. Ja sam uživala u njemu.*

Moderator: *Janice, hvala! Bata, glumili ste Janičinog supruga koji je bio ravnodušan prema bolesnoj supruzi. Kako je Vama bilo na snimanju filma?*

Bata: *Uloga mi se jako svidjela. Marko je lik koji živi hedonistički. Svjestan je da je život kratak pa želi uživati u svemu: hrani, piću, zabavama. Djeluje bezosjećajno, ali povremeno mu se budi savjest. Njega je trebalo slomiti tijekom filma kako bi na kraju spoznao da je negdje pogriješio. Dobro sam se uživio u njegovu ulogu. Mnogo sam se družio sa seljacima koji su glumili u filmu i naučio sam njihov kajkavski govor. Zato sam sâm nasinkronizirao svoj glas u filmu.*

Moderator: Odlično!⁶

Navedeni razgovor može se održati na kraju sata Hrvatskoga jezika ako će se nakon sata prikazivati film. Razgovor se može odglumiti i prije same projekcije filma. Učenici koji predstavljaju film mogu ga također u svojim govorima detaljno analizirati, a ostali učenici mogu nakon projekcije samo napisati pismeni prikaz (kritički osvrt, impresionistički sastavak) u obliku domaće zadaće.

Danas se više nego ikada govori o položaju i pravima žena u obitelji i društvu. Glavni lik filma *Breza* također je žena pa se motivacijski razgovor o spomenutoj temi može povesti i među učenicima. Sudbina glavne junakinje, kao i sudbina ostalih likova, uvjetovana je prostorom (selo), vremenom (između dva svjetska rata) i stupnjem društvenog razvitka u kojem se zatekla. (Čegir 2006: 30) Učenicima se mogu postaviti pitanja o tome, smatraju li da su žene u ravnopravnom položaju s muškarcima, jesu li njihovi očevi bolje plaćeni od njihovih majki, zapošljavaju li se žene teže od muškaraca, kako se mijenjao položaj žena kroz povijest (pravo glasa, patrijarhalno društvo). Nastavnik može zatim najaviti film navodeći kako on govori o mladoj ženi koja je živjela u siromašnom i zaostalom selu. Može napomenuti učenicima da obrate pozornost na odnose među likovima, posebice na odnos ostalih likova prema glavnoj junakinji (žena - muž, žena - obitelj, žena - okolina).

Ako će slikovna komponenta filma zauzimati važno mjesto u interpretaciji *Breze*, uvodna etapa sata može započeti *likovnom* motivacijom. Učenicima se mogu prikazati djela hrvatskih naivnih slikara. Nakon objave doživljaja provest će se kratka likovna analiza s temeljnom usmjerenošću prema onim elementima koji najviše korespondiraju s filmskim djelom. „Babaja je naivno slikarstvo shvatio kao amblem hrvatskoga seljaštva i time unikatno hrvatski zaštitni znak, te ga je prepoznao kao slikovnu formu pogodnu za ovaj film. Naivnom se slikarstvu Babaja približio tematski, ali i odlukom da snima na autentičnim lokacijama, koristeći se i naturščicima kao glumcima.“ (Kolbas 2001: 259) Za naivno je slikarstvo karakteristično nastojanje „da se pokaže srž seoskog života, težak rad, patnja, blato, zaostalost, sve u raznim klimatskim uvjetima, ali i običaje, svetkovine, katolicizam itd.“ (Kolbas 2001: 259) Ti elementi prisutni su i u filmu *Breza*. Nakon likovne motivacije može uslijediti najava i prikazivanje filma. Dragutin Rosandić (2005) smatra da likovno djelo ima važnu ulogu u motiviranju učenika jer u nastavni proces unosi „svježe poticaje za doživljavanje ljepote, za pokretanje stvaralačke fantazije, stvaralačkog mišljenja i izražavanja. Ono ima djelotvoran odgojni utjecaj; razvija rodoljubne, moralne i

⁶ Prijedlog autorice diplomskoga rada. Tekst je nastao na temelju članka „Razgovor s Antom Babajom“ u Hrvatskom filmskom ljetopisu. Vidi: Radić, Sever 2000: 19-23.

socijalne osjećaje“ (Rosandić 2005: 318) Nakon razgovora o slikovnim komponentama filma lako se može prijeći na analizu likova, glume, socijalnih i filozofskih problema.

Za motivacijsku etapu nastavnoga sata, koja je opisana u nastavku rada, učenici se trebaju pripremiti kod kuće. Koristeći se različitim izvorima, trebaju doznati kako se nekada živjelo na selu.⁷ Filmska radnja odvija se na selu, a tragičan kraj glavne junakinje dijelom je motiviran i sredinom u kojoj je živjela, što učenici mogu zaključiti tijekom interpretacije djela. Film sadrži etnografske elemente, a učenici mogu u svom istraživačkom radu mnogo naučiti o seoskom životu, vjerovanjima i običajima u prošlosti. Te su informacije mogli pronaći na internetu; čitati novinske članke, putopise i druge pisane tekstove koristeći se građom najbliže gradske knjižnice; pogledati film (npr. igrano-dokumentarni film *Kako narod živi – život u pasivnim krajevima* Hrvoja Jelavića Šake) ili televizijsku emisiju o navedenoj temi; razgovarati uživo sa starijom osobom sa sela; pronaći monografiju sa slikama o selu i prikazati je ostalim učenicima u razredu. Razgovor o nekadašnjem seoskom životu na početku sata može učenicima omogućiti da se lakše sužive s atmosferom filma i da bolje razumiju životne okolnosti, način razmišljanja i postupke likova. Motivacijski se dio sata može oblikovati heurističkim razgovorom:

Nastavnik: *Za domaću zadaću na prethodnome satu dobili ste jedan istraživački zadatak. Koristeći se različitim izvorima, trebali ste doznati ponešto o nekadašnjem životu na selu. Možemo čuti do kojih ste spoznaja došli.*

Mario: *Koristio sam se internetom i na internetskoj sam stranici narodni.net⁸ pronašao mnogo zanimljivosti vezanih uz selo i seoski život u Hrvatskoj, ali i u regiji. Ljudi su se uglavnom bavili zemljoradnjom i stočarstvom. Radovi su počinjali u proljeće, a završavali krajem jeseni. Seljaci su za zimu pripremali zimnicu i drva za ogrjev. Ali ni zimi nije bilo dosadno. Održavale su se svadbe jer su ljudi tada imali vremena za takve prigode. Organizirala su se zajednička prela, tj. druženja na kojima su se, osim pjesama, mogle čuti i priče o vješticama, vodenjacima, pokojnim rođacima i o tome kako se nekada živjelo. Zimi su žene tkale i vezle ukrase na tekstilu, a muškarci su rezbarili i izrađivali predmete za svakodnevnu upotrebu, kao što su klupe, preslice i zipke.*

Ivana: *Razgovarala sam sa svojom bakom koja živi na selu. Ona mi je pričala kako su muškarci bili glave obitelji, izdržavali su obitelj, a žene su radile kućanske poslove i odgajale djecu.*

⁷ Riječ je o intelektualnoj motivaciji ili poticanju znatiželje kod učenika koja se postiže postavljanjem zanimljivoga pitanja. Ono bi ih trebalo potaknuti na traženje odgovora. Postiže se i povezivanjem nastavnih sadržaja s primjerima iz života, čitanjem ili komentiranjem novinskoga članka, poticanjem rasprave. Opširnije u Matijević, Radovanović 2011: 74.

⁸ <http://narodni.net/>, 25. 1. 2015.

Djevojke su se udavale dok su još bile maloljetne, osim ako nisu bile imućnije pa su nastavile školovanje. Sve se obavljalo ručno i pomoću konja, nije bilo strojeva. Hranili su se jednostavnim jelima kao što su grah, krumpir i tijesto, a nedjeljom je bilo i mesa na stolu. Jedino su imućnije obitelji živjele lagodnije. Imale su bogatiju trpezu i nadničare.

***Nastavnik:** Odlično, Ivana! Ispričala si nam mnogo toga zanimljivoga! Dakle, doznajemo da su obitelji nekada bile izrazito patrijarhalne što znači da je svaki član obitelji imao jasnu ulogu, prava i dužnosti te se od njega zahtijevao određeni model ponašanja. Mlađi su morali poštivati starije, a otac je imao autoritet priznat od ostalih članova obitelji. Muškarci su radili izvan kuće, a žene u kući. Točno se znalo koji su muški, a koji su ženski poslovi i nitko se nije miješao drugome u posao.*

5.2. Najava filma

Filmsko djelo trebalo bi najaviti tako da učenici ne osjete nagli prijelaz iz motivacije u novu nastavnu situaciju. Na kraju motivacijskog razgovora treba poticajnim glasom najaviti film koji će se gledati. Najava filma može poslužiti i kao motivacija. Nastavnik može navesti naslov filma, autore (režiser, scenarist, snimatelj, glavni glumci, skladatelj) i proizvodnju (nacionalna pripadnost i godina). Dobro je te podatke zapisati na ploču i u učeničke bilježnice. Ako je najava zamišljena kao motivacija za gledanje, korisno je navesti podatke o nagradama, prijmu kod publike i kritike, zanimljivosti o snimanju, autorima, glumcima. (Težak 2002: 117) U nastavku se navodi mogućnost najave filma:

***Nastavnik:** Danas ćemo gledati film „Breza“ koji također govori o životu na selu i o jednoj lijepoj djevojci, Janici, koja se nikako nije uklapala u seosku sredinu u kojoj je živjela. Jeste li čuli za taj film?*

***Učenici:** Da, čuli smo. I gledali smo ga!*

Nastavnik:** Film je 1967. godine režirao Ante Babaja prema istoimenoj pripovijetki Slavka Kolara koji je napisao scenarij za taj film, a sudjelovao je i u pisanju knjige snimanja zajedno s Božidarom Volićem i Antom Babajom, no nije doživio ekranizaciju svoje pripovijetke. Zapišimo osnovne obavijesti o djelu: **Ante Babaja: Breza (1967.), Jadran film.

Janicu glumi Manca Košir, a u filmu se ističu još dva muška lika, Marko i Joža Sveti, koje glume Bata Živojinović i Fabijan Šovagović. Na našem poznatom filmskom festivalu u Puli 1967. godine „Breza“ je dobila Srebrnu arenu zajedno sa slovenskim filmom „Na papirnatim avionima“ Matjaža Klopčiča.⁹

⁹ <http://arhiv.pulafilmfestival.hr/14-pulski-filmski-festival/>, 15. 5. 2015.

5.3. Upute za gledanje i rad

Ovaj korak može biti koristan kada učenike valja uputiti na neke elemente koje bi možda previdjeli ili ih ne bi sagledali u njihovoj funkciji. U *Brezi* ima mnogo retrospektivnih kadrova, stoga se učenicima može dati zadatak da tijekom projekcije pišu bilješke o tijeku radnje kako bi se poslije lakše prisjetili detalja važnih za intepretaciju djela.

Nastavnik: Film ćemo gledati poslije nastave pa bih vas zamolila da tijekom projekcije pišete bilješke o tijeku radnje kako biste se na sljedećem satu lakše prisjetili događaja u filmu. Isto tako, obrazložite i oprimjerite ulogu montaže, glazbe i scenografije u razumijevanju filma.

Ako za praćenje filma treba znati sadržaj pitanja na listiću, prije prikazivanja filma mogu se podijeliti nastavni listići ili anketni upitnici koje će učenici ispunjavati nakon projekcije.

5.4. Pripremni radovi

Katkad se učenicima može dati da prije samog gledanja filma pročitaju što god o filmu iz dnevnoga ili stručnoga tiska (npr. *Hrvatski filmski ljetopis*), odnosno o nekom filmskom problemu iz udžbenika, filmske enciklopedije ili koje druge pristupačne stručne filmološke knjige. Neposredno prije projekcije, ako je to za postizanje nastavnih zadaća korisno, mogu se primijeniti različite nastavne metode:

- *Metoda pisanja.* Učenici mogu zapisati što očekuju od filma s najavljenim naslovom, slažu li se s pročitanim kritičkim sudom o autoru kojega već poznaju, koja književna (lektirna) ili filmska djela poznaju s istom temom. Ako su učenici čitali pripovijetku *Breza* kao lektiru, prije projekcije filma mogu napisati kako zamišljaju ekranizaciju pročitane lektire i usporediti svoja razmišljanja s filmom nakon projekcije. Isto tako, nastavnik im može napomenuti da se naslov filma odnosi na glavnu junakinju i dati im zadatak, povezan s nastavom izražavanja, da portretiraju lik na temelju vlastite mašte (unutarnji i vanjski opis lika). Također, učenicima se mogu podijeliti filmske fotografije, a oni će na temelju viđenog pokušati predvidjeti o čemu govori film.

- *Metoda crtanja.* Učenici mogu nacrtati pretpostavljeni prvi kadar najavljenog filma ili izraditi crtež nadahnut naslovom filma koji će gledati. Metoda crtanja primjerenija je učenicima osnovnih škola, ali se može primijeniti i u srednjoj školi. Mladi također imaju potrebu iskazivanja svoje kreativnosti prikazujući svoja trenutna raspoloženja crtežima. Nastava Likovne kulture u osnovnoj školi omogućuje učenicima likovno izražavanje i stvaranje, dok je u gimnazijskom programu usmjerena na proučavanje povijesti umjetnosti. Zbog toga mladima ponekad treba omogućiti likovno izražavanje i stvaranje u etapi pripremnih radova, u etapi iznošenja doživljaja ili na kraju filmskonastavnoga sata u okviru dopunskoga rada.

- *Metoda igra uloga*. Učenici mogu izvesti scenski tekst iz čitanke, ako ga znaju napamet po ulogama, ukoliko to ima veze s najavljenim filmom. (Težak 2002: 118)

5.5. Prikazivanje filma

Za uspješnu filmsku nastavu valja organizirati tehnički besprijekornu projekciju filma *Breza*. Film se prvi put gleda u cijelosti jer se na taj način omogućuje njegov potpun doživljaj. U raspravi nakon projekcije cijeloga filma mogu se ponavljati pojedini ulomci ako za to ima vremena. Tijekom projekcije nastavnik ne komentira film. To može učiniti, ako smatra da treba upozoriti učenike na pojedinosti koje bi bez njegovog upozorenja ili objašnjenja ostale nezapažene, nejasne. (Težak 2002: 119) Likovi u filmu govore kajkavskim narječjem što može otežati razumijevanje filma kod učenika koji ne govore kajkavski. Nastavnik im može pojasniti pojmove za koje smatra da ih učenici neće razumijeti, a koji su važni za praćenje filmske radnje. Film je moguće projicirati i interpretirati i dio po dio. Babajina je *Breza* igrani film, a igrani se film sastoji od više scena i sekvenci pa nastavniku neće predstavljati problem gdje napraviti stanku. Takva nastavna metoda (u njemačkom jeziku nazvana *Sequenzmethode*¹⁰) može u početku naići na neprihvaćanje učenika jer se suprotstavlja njihovim gledateljskim navikama i dovodi do prekida privida stvarnosti koji pruža filmsko djelo. Ipak je korisna jer olakšava primitak informacija i zapažanje detalja u filmu. (Teuscher 2005: 1) Ipak, ova je metoda primjerenija za analizu kratkometražnih filmova u nastavi.

Dugometražne filmove, kao što je *Breza*, valja prikazivati u dvosat, a analizu filma organizirati na sljedećem satu filmske kulture.

5.6. Iznošenje doživljaja

Nakon intelektualno-emocionalne stanke učenicima treba dopustiti iznošenje najsnažnijih dojmova samostalno ili uz tek neznatno vođenje nastavnika. Taj korak omogućuje slabljenje emocionalne napetosti nakon projekcije filma te postupan prelazak na racionalno poniranje u tkivo umjetničkog djela. Ovisno o posljednjim reakcijama učenika, nastavnik može lako zaključiti koji je način najprikladniji za tu svrhu: crtanje, pisanje ili razgovor o dojmovima, prepričavanje pojedinih prizora (najpotresnije, najnapetije, najtužnije), kratko prepričavanje fabule, stvaralačko mijenjanje fabule (što bi mijenjali, kako bi završili film, produživanje filmske priče). Ova etapa ne mora trajati dugo jer doživljaji učenika mogu brzo izazvati potrebu racionalnog razmatranja. (Težak 2002: 119) Razgovor o najsnažnijim dojmovima, izazvanih filmom *Breza*, može se oblikovati ovako:

¹⁰ *Metoda parcijalne projekcije filma*, op. prev.

Nastavnik: *Opišite dojam koji je izazvao odgledani film „Breza“.*

Nataša: *U filmu sve djeluje nekako sumorno i otužno. Izrazito je naglašena tegobnost života na selu te zaostalost i primitivnost seljaka. To je postignuto prikazivanjem interijera obiteljske kuće u kojoj svi članovi obitelji spavaju, rađaju se i umiru zajedno; eksterijera koji je sav blatnjav te otrcane odjeće i obuće seljaka. Mislim da je ovo jedan odličan film jer prikazuje kakav je bio život na selu nekada.*

Andrija: *Osim o teškom životu na selu, film nam govori i o odnosima unutar obitelji. Meni je bilo žao Janice jer nitko nije mario za nju. Svekrva je bila gruba prema njoj, iako je u kući živjela još jedna snaha, ali ona očito nije smetala svekrvi. Ni njezin suprug Marko nije mario za nju, iako bi se od njega očekivalo da brani svoju suprugu pred ostalim članovima obitelji i da se brine za nju i njezine potrebe.*

Marta: *Meni je kajkavski govor likova pomalo otežavao praćenje filma, ali mi se film jako svidio. Iako više volim sretne završetke u filmovima, glavna junakinja umire već u prvoj polovici filma pa gledatelj postaje znatiželjan što je prethodilo takvom tragičnom kraju glavne junakinje. U nastavku filma retrospekcijom se vraćamo događajima iz Janičinoga života i kada doznamo sve o njoj film ne završava, već se pozornost usmjerava na Marka, od kojeg smo očekivali da će biti brižan prema supruzi i tugovati za njom nakon njezine smrti.*

Nastavnik: *Odlična zapažanja! U filmu ima mnogo etnografskih elemenata pa tako doznajemo ponešto o običajima, vjerovanjima i nekadašnjem seoskom životu. Kao što su Nataša i Andrija primijetili, u filmu se govori o mnogim životnim problemima, i to ne samo onima materijalne prirode, već i o međuljudskim odnosima. U nastavku sata najviše ćemo pozornosti posvetiti upravo tim problemima pa ću vas sada podijeliti u skupine. Svatko će izvući jednu kartu na kojoj se nalazi ime skupine. Pronađite članove svoje skupine!*

5.7. Istraživanje

Ova je nastavna etapa težišna, stoga ujedno najzahtjevnija i najsloženija. Vrabc i Težak (1977) ističu kako u prvi plan dolazi racionalni pristup filmskoumjetničkom djelu. Učenika se navodi na promatranje, zapažanje, istraživanje, povezivanje, otkrivanje, vrednovanje, zaključivanje i spoznavanje. Izdvajaju se pojedini dijelovi filma koji se promatraju pojedinačno, da bi se potom sagledali u cjelini. Samo se tako može stjeći cjelovita spoznaja o slojevitoj strukturi filma i filmskome jeziku. Pritom valja poštivati načelo selektivnosti (Vrabc, Težak 1977: 178). Na jednom nastavnom satu ne mogu se analizirati sve sastavnice složenog filmskog djela. Interpretacija filma bit će usklađena s dobi učenika, karakterom djela i nastavnim programom.

Težak (1967) ističe kako je analiza filma slična analizi književnoga djela. Može se govoriti o analizi sadržaja i forme. Sadržajna analiza obuhvaća fabulu, likove, mjesto, vrijeme, ideju, probleme, motive. Formalna analiza obuhvaća kompoziciju (dramaturšku potku i montažu), sliku (kadar, plan, rakurs, boju, osvjetljenje, scenografiju), glumu, glazbu, filmski rječnik (simboli, poredbe, metafore). Takvo mehaničko razdvajanje sadržaja i forme nije potrebno jer vrijednost formalnih elemenata valja uvijek promatrati u njihovoj funkcionalnoj povezanosti sa sadržajnom stranom. (Težak 1967: 111) Istraživanje filmskoga djela može obuhvatiti: određivanje filmske vrste, teme, mjesta i vremena radnje; strukturu fabule; likove; iznošenje ideje filma; filmski izraz. (Mikić 2001: 216)

Nije uvijek nužan istaknuti redosljed. Analiza filma može početi bilo kojom sastavnicom ovisno o filmu, nastavnim zadaćama, učeničkoj recepciji filma ili nastavnikovoj intuiciji. Takve sveobuhvatne analize filma bit će rijetke pa će istraživanje biti usredotočeno samo na neke vrijednosti djela. (Težak 2002: 120) Pojedina sastavnica može biti okosnicom interpretacije, dok će ostale sastavnice zauzimati rubno mjesto u interpretaciji. U ovome radu prikazat će se interpretacija filma *Breza* s naglaskom na likovima. Nastavnik može metodom *heurističkog razgovora* usmjeravati učenike prema zaključcima i novim spoznajama. Ova se etapa nastavnoga sata može ostvariti primjenom skupinskoga rada. Učenici mogu dobiti nastavne listiće na kojima se nalaze pitanja i teze vezane uz film *Breza*. Pročitat će pitanja i na svako će pismeno odgovoriti. Teze mogu obrazložiti i oprimjeriti scenama iz filma. Nakon što učenici samostalno riješe zadatke s nastavnih listića, pristupit će se provjeravanju rezultata. Svaki član skupine može odgovoriti na jedno pitanje, a ostali mogu komentirati, korigirati i dopunjavati iznesena rješenja. Na nastavnim su listićima obuhvaćene najvažnije sastavnice interpretacije: odnos muškarca i žene, žene i obitelji, žene i njezine životne okoline, problem zaostalosti hrvatskoga sela, analiza najvažnijih likova (Janica, Marko, Joža, Babica), filmski jezik i njegova funkcionalna povezanost s filmskim sadržajem.¹¹ Rasprava¹² o filmu može teći ovako:

Nastavnik: *Prva skupina može započeti s izlaganjem. Što saznajemo iz Markovog ponašanja prema supruzi o njihovom međusobnom odnosu?*

Lana: *Iz njegovog je ponašanja vidljivo da on ne haje previše za svoju ženu. Iako je u braku, rado se opija u gostionici s društvom dok mu žena na kiši i hladnoći čuva stoku. Čak i kad se vrati kući i saznaje da je Janica bolesna, liježe pokraj nje i okreće joj leđa.*

¹¹ Nastavni listić sa svim pitanjima nalazi se na kraju diplomskoga rada u poglavlju *Prilog*.

¹² Prijedlog autorice diplomskoga rada. Literatura, koja se u *Popisu literature* odnosi na pripovijetku i film *Breza*, upotrijebljena je za pripremu nastavnoga sata.

Anita: *Iznenaduje me koliko je Marko ravnodušan prema bolesnoj supruzi. Kada ga doziva kako bi ga posljednji put vidjela prije smrti, on i dalje priprema barjak za svadbu i ne žuri se u kuću kao što bismo očekivali od njega. Više ga brine hoće li moći otići na svadbu za barjaktara. Iz svega toga vidi se njegova sebičnost.*

Dario: *Mislim da Marko ne voli svoju suprugu. Nakon njezine smrti odlazi na svadbu i zavodi udanu ženu.*

Lana: *Mislim da je Janica njega voljela, ali on se njom oženio samo kako bi se pohvalio pred gospodom koja su Janicu smatrala pravom ljepoticom. Njemu su se više sviđale popunjene djevojke.*

Nastavnik: *Tako je, i to ne samo njemu, već i svima u selu gdje je pojam ljepote shvaćan ponešto drugačije nego u gradu. Prisjetimo se samo razgovora seoskih žena oko Janičine bolesničke postelje. Kakva bi, prema njihovom poimanju, trebala biti „savršena snaha“?*

Martina: *Dobra snaha trebala bi biti „jaka i debela kak' mesarica“ i po mogućnosti bogata.*

Nastavnik: *Što mislite, zašto je takav izgled bio važan?*

Martina: *Mislim da je bio važan zbog toga da bi žena mogla obavljati teške fizičke poslove i rađati mnogo djece.*

Nastavnik: *Upravo tako! Posla je bilo mnogo u kući i izvan nje, a i na polju, stoga je sve to trebalo izdržati. Također je bilo uobičajeno imati mnogo djece. Janica se zbog svoje tjelesne građe nije uklapala u takvu okolinu. Zašto ju nadšumar uspoređuje s brezom?*

Andrija: *Janica je visoka i tanka poput breze. Više je sličila nekakvoj djevojci iz grada. Ostale seoske djevojke bile su jake i popunjene, poput „medvjeda“, pa je zato nadšumar rekao da je „kao breza među bukvama“.*

Nastavnik: *Tako je. Odnosi li se ta usporedba Janice s brezom samo na njezin vanjski izgled?*

Vanda: *Takva nas usporedba upućuje i na njezin karakter. Ona je krhka, nježna i vrlo osjećajna osoba. Njezina je okolina primitivna i gruba, baš kao bukve.*

Nastavnik: *Druga je skupina na redu. Promotrimo odnos ostalih članova obitelji prema Janici. Opišite svekrvin odnos prema snahama.*

Martina: *Svekrva je gruba i bezosjećajna prema Janici. Mislim da joj zamjera što nije sposobna roditi ni jedno zdravo dijete jer je previše krhka. To doznajemo iz svekrvinog odnosa prema starijoj snahi. Svekrva se ponaša pristojno prema njoj, ne kudi ju kao Janicu, a i ne mora ići na pašu čuvati stoku. Ona ima dvoje djece pa mislim da je u svekrvinoj milosti. Starija snaha pokazuje suosjećanje prema Janici, ali se ne suprotstavlja svekrvi kada joj prigovara. Za razliku od svekrve, svekar pokazuje naklonost prema Janici, ali je pasivan, ne miješa se u „ženske poslove“.*

Anita: Slažem se. Što svekrva misli o Janici, doznajemo već na početku filma kada Joža donosi kući onemoćalu Janicu. Svekrva ljutito govori susjedi da je Janica previše krhka, nije sposobna roditi jedno dijete, a ona ih je rodila šestero.

Nastavnik: Što iz svega navedenog možemo zaključiti o obiteljskim odnosima?

Ivan: Možemo zaključiti da obiteljski položaj i odnos određuje majka. Žena je glavna u kući, a muškarac izvan nje. A kada muškarci nisu zaokupljeni poslom, slobodno vrijeme ne provode sa ženama, već u mjesnoj gostionici u koju žene nemaju pristup.

Lana: Iz odnosa obitelji, ali i sumještana prema Janici, možemo vidjeti da žena postaje cijenjena u obitelji i društvu tek kad rodi djecu te na taj način omogući nastavak obiteljske loze.

Nastavnik: Kako biste opisali današnji položaj žena u obitelji i društvu?

Nikola: Mislim da su danas muž i žena uglavnom u ravnopravnom položaju. Na televiziji uvijek govore kako žene teže dobivaju posao na visokim položajima i da su potplaćenije u odnosu na muškarce. Današnji je način života takav da i muž i žena moraju raditi kako bi pokrili sve životne troškove. Moji roditelji, kao i mnoge druge obitelji, otplaćuju kredit i zbog toga naporno rade. Jedino tako mogu podmiriti stanarinu, režije i ostale troškove.

Nastavnik: Možemo vidjeti kako muškarci danas rade i neke poslove koji su nekada smatrani „ženskim poslovima“. Primjerice, pomažu u kućanstvu ili idu na roditeljni dopust. Što mislite o tome?

Sonja: Smatram da je to u redu. Žene su danas zaposlene, ali kada dođu kući s posla, onda su majke i kućanice. Zbog toga bi muševci trebali preuzeti na sebe dio svakodnevnih obveza i pomagati svojim ženama u kućanstvu.

Andrija: Moj otac mnogo pomaže majci oko kućanskih poslova. Vikendom priprema ručak za obitelj kako majka ne bi morala kuhati svaki dan, ali i kako bi razveselio nju i cijelu obitelj nekim specijalitetom. Ponekad joj pomaže oko čišćenja u kući, a poslije večere opere suđe.

Mate: Podržavam zakon koji omogućuje očevima da idu na roditeljni dopust. Važno je da osim majki i očevi budu uz svoju djecu od najranijih godina njihovoga života. Očevi imaju jednako važnu ulogu u odgoju djece kao i majke.

Nastavnik: I ja se slažem s vama. Lijepo je kada očevi pomažu majkama oko svakodnevnih obveza u kućanstvu. Promotrimo sada okolinu u kojoj je Janica živjela, što doznajemo o ljudima, kakvi su oni? Oprimjerite spoznajama iz filma.

Marina: Mislim da su ljudi ravnodušni pa čak i bezosjećajni prema drugima. Kada Janica teško oboli, nitko od ukućana i sumještana nije previše zabrinut oko toga da bi mogla umrijeti, već svi razgovaraju o drugim temama: o Marku, koji se mogao oženiti bogatijom i snažnijom ženom te koji bi uskoro mogao postati udovac, o troškovima pokopa, o nadolazećoj svadbi...

Nikolina: Najviše zapanjuje ponašanje Markovih prijatelja iz gostionice. Nakon što je Marko pokopao nedavno rođeno dijete, oni ga nagovaraju na odlazak u svadbu i pritom ga tješe govoreći mu da „deset dana staro dijete nije spomena vrijedno“ te da će se kasnije roditi još djece u obitelji pa će se ovo prvo zaboraviti. Nakon Janičinog pokopa nastavljaju nagovarati Marka na odlazak u svadbu. Govore mu da žalovati može i poslije svadbe koja se ne propušta. Iz toga se vidi da misle samo na svoja sitna zadovoljstva, ne hajući za dva tragična događaja koja su se u kratkom vremenu dogodila u jednoj obitelji.

Ana: Ljudi su zaostali i neobrazovani što se vidi i po tome kako su pokušali izliječiti Janicu. Pozvali su seosku babu koja je prelijevala uroke i stavljala pijavice na bolesnicu. Ona je pak ustvrdila ono na što su svi „sumnjali“ – da je uzrok Janičine bolesti „prehlađena krv“.

Nastavnik: Kako je njezin dolazak prikazan u filmu?

Ana: Stara žena zavijena u crno hoda maglovitim poljem, a sve to popraćeno je glazbom koja stvara tajanstveni ugođaj. I dječak se uplašio starice.

Nastavnik: Zašto obitelj nije pozvala liječnika?

Andrija: To bi bio veliki trošak za već ionako siromašnu seosku obitelj, a liječnik bi im još prigovarao zbog nehigijenskih uvjeta u kojima žive. Misle da ako Janicu ne može izliječiti seoska iscjeliteljica, onda neće ni liječnik.

Nastavnik: Što mislite o takvom načinu razmišljanja?

Sonja: Uzrok takvom načinu razmišljanja je u neukosti seljaka, ali i u siromaštvu. Vidjeli smo da žive u nehigijenskim uvjetima, cijela obitelj obitava u jednoj prostoriji gdje ima i domaćih životinja. U dvorištu, pa tako i u kući, ima mnogo blata. Kada liječnik dođe u takvu kuću, onda im prigovara, a prigovore nitko ne voli slušati.

Marko: Mislim da bi oni željeli poslušati savjete liječnika, ali ne mogu si priuštiti sve ono što im on vjerojatno savjetuje: kupovinu lijekova i materijala za gradnju dodatnih prostorija za sve članove obitelji, odlazak u lječilište. Osim toga, navikli su koristiti se svojim metodama „liječenja“ kao što su trave, pijavice, prelijevanje uroka. Takve metode ne koriste bolesniku, ali manje koštaju, a ljudi time umiruju svoju savjest i govore drugima da su sve učinili za spas oboljele osobe.

Nastavnik: Može li njihov život krenuti u boljem smjeru?

Vanda: Mislim da ljudi zbog neukosti možda i ne znaju za bolje, a zbog siromaštva si ne mogu priuštiti obrazovanje i bolji život.

Nastavnik: Kako biste vi pomogli tim ljudima kad biste imali tu mogućnost?

Nikola: Ja bih se na njihovom mjestu odselio u neko područje gdje postoji mogućnost zapošljavanja i obrazovanja za mlade. Ipak, to nije rješenje za većinu stanovnika.

Marija: *Mislim da bi se lokalni svećenik trebao više angažirati oko širenja pismenosti među stanovništvom. Tu su ulogu često preuzimali svećenici pa su otvarali škole i podučavali djecu.*

Goran: *Slažem se s tim da bi svećenik trebao opismenjivati stanovništvo, ali osoba, koja je prikazana u filmu, ne ostavlja dojam uzoritoga i suosjećajnoga svećenika. Mještani pokazuju strahopoštovanje prema njemu jer je obrazovana osoba u lijepoj odjeći. Kudi ih kada zgriješe, ali ga poštuju jer ih krsti, vjenčava i pokapa. On pak ubire velike daće i živi lagodno. Ipak, ni on ne vjeruje u Jožino priopćenje o pojavi Janičine čiste duše u obliku bijele golubice pa ga izgrdi kako „stalno nešto fantazira“.*

Ana: *Ljudi bi svojim napornim radom trebali steći više od onoga što imaju. Iz filma vidimo da se bave zemljoradnjom, ali, sudeći prema prikazanom interijeru i eksterijeru, žive u siromaštvu.*

Sonja: *Tako se zatvara začarani krug. Ljudi imaju onoliko, koliko steknu napornim radom. Žive u zabačenom mjestu, a do njih polako dopiru tekovine civilizacije. Čini se da nemaju mogućnosti promijeniti svoju sudbinu.*

Nastavnik: *Kako se nose s takvim životom?*

Mihael: *Svakodnevno naporno rade, jedino se vesele na seoskim proštenjima i svadbama. Muškarci se često opuštaju u gostionici uz čašicu alkohola.*

Nastavnik: *Slijedi treća skupina. Alkohol često vidimo u mnogim scenama: na svadbi, na karminama, u gostionici. Prisjetimo se siromašnoga seljaka koji u gostionici moli za kupicu rakije pa je polako i s užitkom ispija. Zašto seljaci konzumiraju toliko alkohola?*

Lana: *Možda im on pomaže da nakratko zaborave tešku svakodnevicu.*

Nikola: *Čovjek uz piće okrijepi dušu i tijelo, mukotrpan i tegoban život barem nakratko prijeđe u veselje uz čašicu rakije.*

Nastavnik: *Ipak, prisjetimo se pijanoga veselja pokraj Janičinog odra. Kakav je dojam ostavila na vas ta scena?*

Martin: *Mislim da takvim ponašanjem ljudi pokazuju nepoštovanje mrtvaca. Njihovo ponašanje je neprimjereno. Zaostali su.*

Ana: *Opijaju se jer im je alkohol neka vrsta lijeka za zaborav pa makar taj „lijek“ djelovao nakratko. On im pomaže da pobjegnu od životnih problema.*

Andrija: *Mislim da su zbog teške životne svakodnevice postali ravnodušni prema svemu što ih zadesi u životu pa tako i prema smrti.*

Anita: *Zasigurno ne možemo reći da ljudi ne vole svoje pokojnike i da ne tuguju za njima, već da su otupjeli na životne tegobe, ali taj im imunitet, nažalost, jedino i omogućava da podnesu težak život. U želji da zaborave ono loše, opijaju se i vesele, ali ta radost nije ništa drugo, nego očajnički pokušaj zaborava.*

Nastavnik: Izvrsno si to opisala. Što mislite, koje značenje imaju nematerijalne, duhovne vrijednosti kao što su ljubav, unutarnja ljepota, potreba za nježnošću u takvoj okolini?

Goran: Ljudi naporno rade da bi preživjeli. Treba biti fizički i psihički jak kako bi se netko mogao nositi s teškim životom. Zato ljudi ne mare za osjećaje i duhovne potrebe pojedinca, usmjereni su prema preživljavanju, prema materijalnim vrijednostima. Vidimo to na primjeru svekrve, koja ne dopušta Janici oplakivanje svoga djeteta, već odmah mora voditi kravu na pašu kako bi štedjeli na sijenu.

Lana: Slažem se. Čovjek vrijedi samo onoliko, koliko ima novca. Teške životne okolnosti, u kojima su ljudi okrenuti materijalnim vrijednostima, guše sve osjećaje i duhovne potrebe.

Nastavnik: Može li onda senzibilan pojedinac poput Janice opstati u takvoj okolini ili je njezin tragičan kraj već unaprijed određen?

Ana: Osjećajna je i željna ljubavi svoga supruga. Kada bi joj Marko pružio potporu, onda bi mogla opstati, ali ona je prepuštena samoj sebi. Nježna je i krhka, a trebala bi rađati mnogo djece i naporno raditi poput ostalih žena. Nitko nije iznenađen kada se razboli, već joj unaprijed predviđaju tragičan kraj.

Sonja: Mislim da u bespoštednoj životnoj borbi preživljavaju samo najsnažniji. Smrt odnosi svakoga tko nije sposoban podnijeti težak život pa zato krhka djevojka poput Janice završava tragično.

Nastavnik: Promotrimo sada ostale likove. Drugi najvažniji lik u filmu je Janičin suprug Marko. Kako biste opisali njegov društveni položaj u selu?

Martina: Muževan je, ima lagodan posao, lugar je u lijepoj odori i druži se s gospodom. Zbog toga ima određeni ugled, odnosno istaknut društveni položaj među suseljanima.

Anita: Njemu očito odgovara takva reputacija jer je ujedno i seoski zavodnik.

Nastavnik: Kako sumještani gledaju na njegovo ponašanje?

Mihael: Marko podjednako privlači slobodne djevojke i udane žene. Muškarci mu zavide, iako to ne pokazuju otvoreno, nego njihova frustracija izlazi na vidjelo na svadbi kada istuku Marka.

Lana: Ipak, zbog istaknutoga društvenog položaja sumještani ga smatraju poželjnim zetom. Janicu smatraju sretnicom što je baš nju odabrao za suprugu. No vidimo da Janicu nije usrećio. Nakon vjenčanja brzo se vratio svojim momačkim navadama. Odlazi u gostionicu i opija se s prijateljima.

Nastavnik: Kako bismo opisali njegov svjetonazor?

Mihael: Život je kratak, ugrabi sve što možeš.

Nastavnik: Što mislite o takvom svjetonazoru?

Nikolina: Istina je da život brzo prolazi i zbog toga trebamo iskoristiti naše dragocjeno vrijeme najbolje što znamo. Pritom ne mislim samo na uživanje, iako je i to potrebno svakome, nego i na razne aktivnosti koje doprinose oblikovanju naše ličnosti kako bismo postali zrele i društveno odgovorne osobe. Primjerice, možemo volontirati i na taj način pomagati drugima. Isto tako, možemo čitati, posjećivati kulturna događanja, učiti jezike...

Andrija: Marko živi od danas do sutra. Misli samo na sitne užitke kao što su hrana, piće i zabava. Možda misli na to kako će mladost brzo proći pa je potrebno zabavljati se. No ima suprugu koja ga voli, a o ne mari za nju. Za to nema opravdanja.

Nastavnik: Dakle, zaključili smo da je Marko dosta ravnodušan prema Janici. Čini se da misli samo na vlastiti užitak. Četvrta skupina je na redu. Prisjetimo se i navedimo one trenutke u kojima se prepoznaje Markova suočenost sa svojom savješću.

Sandra: Marko je sebičan i hladan, ali savjest mu se povremeno budi. Na primjer, kada kao barjaktar izlazi iz crkve pa zastaje kod Janičinoga groba i zamisli se na trenutak.

Goran: Prije scene u kojoj Marko zastaje kod Janičinoga groba, vidjeli smo i onu u kojoj traži dopust od šefa. Ne vidimo njegovo lice, ali vidimo da stišće šešir čime pokazuje da mu je neugodno.

Nikola: Sljedeći je put suočen sa svojom savješću kada susreće Jožu na putu. Joža ga opominje da Bog vidi njegovo ponašanje.

Sandra: Zatim na svadbi kada čuje brojalicu koja ga podsjeća na nedavnu Janičinu smrt, ali u pijanom stanju ne razmišlja previše o njoj.

Ana: Na kraju se slomi kada ugleda brezu u šumi. Tada shvaća da je, trčeći za nebitnim stvarima, izgubio nešto dragocjeno, a to je iskrena, prava ljubav.

Nastavnik: Je li i Marko tragičan lik ove priče?

Nikola: Marko je tragičan lik jer je žrtva okolnosti iz kojih se ne može uzdići. On skriva svoje osjećaje, svoju ljudsku stranu i živi poput ostalih koji su okrenuti materijalnim vrijednostima.

Nastavnik: Izvrsno si to uočio. Još se jedan muški lik ističe u filmu, a to je Joža Sveti. Po čemu se on razlikuje od Marka?

Anita: Marko je materijalist, a Joža je izrazito pobožan. Živi gotovo „redovničkim“ životom pokušavajući se suzdržati svega grješnoga pa tako i muško-ženskih odnosa.

Nastavnik: Razmislite, kakav je njegov odnos prema Janici? Oprimjerite prizorima iz filma.

Nikola: Prema Janici osjeća određenu naklonost pa i zaljubljenost, iako se to ne usuđuje priznati ni samome sebi ni Janici. Zato svoje osjećaje iskazuje licitarskim srcem i drvenim anđelom, kojeg je izradio na Janičinu sliku i priliku.

Nastavnik: Odlazi li i korak dalje u iskazivanju svoje naklonosti prema Janici?

Monika: Poziva Janicu na zajednički odlazak u samostan kako bi se udaljili iz grješne okoline u kojoj žive.

Nastavnik: Kako Janica reagira na takav poziv?

Nikolina: Za Janicu je takav način života previše rigorozan. Njoj se seoska proštenja čine posve bezazlenima pa čak i lijepima i zabavnima, a kao svaka djevojka i ona priželjkuje ljubav i brak.

Andrej: Vidimo da se ni ona ne izdvaja potpuno iz svog okruženja, već da ima iste želje kao i sve ostale djevojke.

Nastavnik: Što zaključujemo o Janičinom svjetonazoru?

Martina: Ona želi uživati u ovome svijetu i u njegovim ljepotama, ali ne stavlja sve u službu materijalnih dobara, već ima smisla za duhovne vrijednosti, za ljubav i nježnost.

Nastavnik: Ostvaruje joj se želja i udaje se za Marka. Kako Joža reagira na to?

Petar: Joža je razočaran što Janica nije prihvatila njegov prijedlog i što ne shvaća njegov način razmišljanja. Baca se u blato i zaziva Boga pitajući ga, zašto je stvorio muškarca i ženu da žive grješnim životom množeći se poput životinja.

Nastavnik: A kako on vidi čovjekov život?

Matea: On smatra da je ovozemaljski život samo priprema za onaj prekogrobni pa se čovjek treba potpuno posvetiti Bogu. Zbog toga se treba sačuvati ovozemaljskih grješnih pobuda.

Nastavnik: Je li njegov način razmišljanja prestrog?

Nikolina: Mislim da Joža na kraju shvaća da je negdje pogriješio. Bog je stvorio Adama i Evu kako bi činili par i rađali djecu koja su također Božji dar.

Nastavnik: Spomenimo još jednog lika koji je zanimljiv upravo po tome što se ne ističe, a to je Babica. Kakve asocijacije budi u vama njezin lik?

Ana: Ona je poput vremena koje prolazi i zastaje tek u onome trenu kada nastupi smrt.

Mihael: Pokraj nje prolazi život, ali ona ne mari ni za što. Bliži joj se smrt jer je stara, a kako više nije radno sposobna i korisna za obitelj, nitko više ne mari za nju.

Anita: Moglo bi se reći da ona na neki način simbolizira smrt. Odjevena je u crnu odjeću, a crna boja predstavlja smrt. I vješto montirana brojalica s refrenom „Vsakom dojde smrtna vura“ zaustavlja se u jednome trenutku na njezinom liku.

Nastavnik: Promotri smo najvažnije likove ove filmske priče i njihove položaje u obitelji i društvu. Najviše se ističu Janica, Marko i Joža koji imaju potpuno različite svjetonazore. Na kraju Janica umire. Je li to poraz njezinog svjetonazora?

Andreja: Mislim da nije, već njezin svjetonazor u danim uvjetima nije mogao opstati.

Sonja: Da, trebalo bi se promijeniti društvo i okolnosti da bi se stvorili uvjeti u kojima bi čovjek dostojanstveno proživio svoj život, uživajući u višim, duhovnim vrijednostima. Janici to nije bilo

omogućeno. Marko i Joža ne umiru, no neke se promjene ipak događaju kod njih. Obojica u određenom trenutku shvaćaju da su negdje pogriješili.

Nastavnik: Osvrnimo se na kraju na filmski izraz. Posljednja je skupina na redu. Što ste zaključili o funkcionalnosti filmskoga dekora i kostima?

Mihael: Prikazani eksterijer i interijer te kostimografija vjerno dočaravaju težak i mukotrpan način života u vremenu filmske radnje. Seljaci nose pokidanu i pokrpanu odjeću što ukazuje na veliko siromaštvo u kojem žive. Članovi jedne obitelji dijele istu prostoriju u kući: u njoj se rađaju, žive i umiru. Žive u trošnim kućama, nemaju cestu, oko kuće je sve blatnjavo.

Lucija: I sam izgled likova doprinosi takvom ugođaju. Ruke su im kvrgave, a lica išarana borama, kao da je sam život, mučan i tegoban, zaorao te brazde na njima.

Nastavnik: Primjećujete li boje u filmu?

Ana: Boja gotovo nema. Sve je sivo, smeđe, tamno zeleno, tj. prevladavaju jesenske boje. Čak se ni u proljeće ne ističu boje.

Nastavnik: Jedino je Janica odjevena u bijelu odjeću. Zašto?

Marko: Ona je oličenje čiste i iskrene ljubavi, nježnosti i osjećajnosti, a uočavamo i sličnost s brezom koja je također bijele boje.

Nastavnik: Dobro si to primijetio. Zašto se javlja kontrast jesen-proljeće?

Goran: Filmska sadašnjost odvija se u jesen, kada je Janičin sprovod, a prošli su događaji prikazani u proljeće, kada je Janica još bila živa i kada je doživljavala neke sretnije trenutke života, kao što su ples na proštenju, udvaranje, prosidba i vjenčanje.

Nastavnik: Uočili ste dvije filmske pripovjedne razine. Kada se filmska radnja odvija u sadašnjem, a kada u prošlom vremenu? Promotrimo film od početka do kraja.

Nikolina: Početak fabule prikazan je kronološki. Nakon toga slijedi sekvenca sprovoda gdje se izmjenjuju filmska sadašnjost i prošlost te se na kraju radnja ponovno odvija kronološki.

Nastavnik: Zadržimo se sada na retrospektivnim kadrovima. Što mislite, zašto je sekvenca sprovoda isprekidana sjećanjima iz Janičinog života?

Nataša: Uočavamo naglašeni kontrast između života i smrti. Cijela sekvenca počiva na suprotstavljanju: smrt - život, smrt - život...

Nastavnik: Kako završavaju retrospektivni kadrovi?

Nikola: Smrću novorođenčeta i Janičinim odlaskom na pašu što označava početak njezinoga kraja.

Marta: Smrt je na kraju sekvence posebno naglašena: život – smrt, život – smrt – smrt. Kao da se naglašava uzaludnost čovjekovog postojanja. Što god činio i kako god živio, uvijek ga snađe isti kraj.

Nastavnik: *Doprinosi li zvuk u filmu tom ugođaju?*

Lana: *Da, čujemo pjevanje brojalice „Jedna pura, dva pandura“, koja ima naglašeni kraj: „Svakom dojde smrtna vura“.*

Nastavnik: *Što mislite, zašto je naglašen taj kontrast života i smrti?*

Marina: *Tim kontrastom ističe se izmjena života i smrti, a posebice neizbježnost smrti. Mislim da nas se želi potaknuti na razmišljanje o smislu života, odnosno o tome kako trebamo proživjeti svoj život, ako je on već tako kratak.*

Nastavnik: *Izvršno si to opisala. Dobivamo li odgovor na to pitanje u filmu?*

Anita: *Izravno ne dobivamo odgovor, ali su prikazana tri različita lika, Joža, Janica i Marko, koji imaju potpuno različite svjetonazore. Gledatelj se može opredijeliti za jedan od ta tri svjetonazora.*

Nastavnik: *Na primjeru ovoga filma možemo uočiti ulogu montaže u razumijevanju filmske priče. Prisjetimo se, što znači pojam „montaža“?*

Andrej: *Pod filmskom montažom podrazumijevamo sklapanje, povezivanje dijelova filmske vrpce što nazivamo tehničkom montažom, a na taj se način kadrovi nižu u kontinuirani, dramaturški funkcionalni slijed koji nazivamo stvaralačkom montažom.*

Nastavnik: *Na koji način možemo klasificirati montažu?*

Mihael: *Najčešće se spominju linearna, retrospektivna, paralelna, kontrastna i asocijativna montaža.*

Nastavnik: *Promotrimo sada film „Breza“. Koje primjere montaže uočavate?*

Nataša: *Početak filma prikazan je kronološki, tj. linearnom montažom. Nakon toga slijedi sekvenca sprovoda koja je prikazana retrospektivnom i kontrastnom montažom, a zatim ponovno slijedi linearna montaža.*

Nastavnik: *Što možemo zaključiti o ulozi montaže u razumijevanju filmske radnje?*

Luka: *Značenje kadra mijenja se pod utjecajem sugestije montažnoga niza, što se najbolje može uočiti na primjeru retrospektivno-kontrastne montaže u filmu. Kad nam film ne bi sugerirao kontrast smrt – život, vjerojatno bi i naše razumijevanje filma i filmske ideje bilo drugačije.*

Učenici mogu u razgovoru o likovima i njihovom međusobnom odnosu uočiti kako film govori o bračnim i obiteljskim odnosima u nekoć patrijarhalnoj društvenoj sredini. Prikazuje i vrijeme kada su muškarac i žena imali jasno odvojene uloge, prava i dužnosti unutar obitelji. Žene su bile zadužene za domaćinstvo i odgoj djece, a muškarci su se brinuli za egzistenciju obitelji. Razgovarajući o toj temi, učenici se mogu osvrnuti na položaj i prava žena u obitelji i društvu u suvremeno doba, kao i na današnju obitelj i probleme s kojima je suočena. Kao što se i Petar Krelja zapitao, „zar uzmak krhkih manifestacija ljudskosti pred oslobođenom sirovošću i

surovošću suvremena života, posebno obiteljskog, nije svojstven i za naše vrijeme? Ili još bolje – tek za ovo naše vrijeme?!“ (Krelja 2010: 21)

5.8. Sažimanje i uopćavanje

Nakon razmatranja pojedinosti i analize strukture filma, valja se vratiti cjelini filma. Treba ponoviti najvažnije spoznaje o djelu i dati konačnu ocjenu. Težak (2002) ističe kako se to može provesti:

- a) sažetim reproduktivnim razgovorom
- b) usmenim sažetkom jednog učenika
- c) pismenim sažetkom svih učenika, od kojih se pročita nekoliko uradaka i zajednički utvrdi konačna varijanta. (Težak 2002: 121)

Glede filma *Breza*, ova se etapa može organizirati primjenom metode pisanja, pri čemu će učenici zapisati sažetak uz podatke o filmu iz uvodne etape sata. Sažetak može izgledati ovako:

Film „Breza“ priča je o krhkoj i osjećajnoj Janici, djevojci koja je bila isuviše senzibilna za seosko okruženje u kojem je živjela pa je naposljetku, uslijed vlastite krhkosti te nemara i bešćutnosti obitelji i zajednice, doživjela tragičan kraj. To je ujedno i priča o položaju žene u obitelji, braku i društvu koje je nekoć bilo izrazito patrijarhalno. Kazuje nam o tome kako su ljubav i nježnost u neljudskoj okolini osuđeni na propast, no smisao čovjekovog života na zemlji ipak je težnja k lijepome, unutarljivoj ljepoti, dobrome, međusobnom pomaganju i razumijevanju. U ovom materijalističkom svijetu posebno trebamo njegovati naše duhovne vrijednosti jer to je ono što nas ispunjava, čini život vrijednim i što nas čini čovjekom.

Film zavrđuje odličnu ocjenu jer nas potiče na razmišljanje o mnogim životnim pitanjima. Zato je Babajin film i danas zanimljiv i aktualan. Redatelj je vjerno prikazao život na selu nekada, s brojnim etnografskim elementima, i zato će ovaj film ostati kao uspomena budućim naraštajima o jednom minulom vremenu.

Sažetak problema koji se pojavljuju u filmu nastavnik može napisati i na ploču u obliku natuknica:

- 1) položaj žene u obitelji i društvu → podređen položaj žene:
 - u odnosu na muža
 - u odnosu na ostale članove obitelji (svekrve, svekra, starije snahe)
 - u društvu koje je patrijarhalno.
- 2) siromaštvo → neobrazovanost → zaostalost → nehigijenski uvjeti života
- 3) prolaznost → koji je smisao života? → tri načina življenja:
 - hedonistički (Marko)
 - u skladu s vjerom u Boga (Joža)

- „sredina“ (Janica).

Probleme, koji se pojavljuju u filmu, učenici mogu i sami napisati na ploču pomoću metodičkoga postupka *oluja ideja* koju Wolfgang Mattes navodi u knjizi *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike* (2007). U središnji krug učenici mogu napisati riječ *Breza* i navesti probleme o kojima su razgovarali na satu. Isto tako, učenici mogu popuniti križaljku, odgovoriti na pitanja iz kviza, riješiti osmosmjerku ili rebus.

5.9. Dopunski rad

Ako nakon analize filma ostane vremena, može se organizirati dopunski rad, kao posljednja etapa nastave filma. Glede filma *Breza*, mogu se organizirati sljedeće aktivnosti:

a) crtanje stripa ili izrada reklamnoga plakata za film

b) ponovno prikazivanje filmskoga ulomka

c) davanje dodatnih obavijesti o autorima (glavni glumci, redatelj, snimatelj; biografski i drugi tekstovi).

d) Učenici mogu slušati filmsku glazbu i učiti pjevljive melodije iz filma. Ovaj zadatak može biti posebno efektan na kraju sata i djelovati osvježavajuće nakon racionalnog angažmana učenika tijekom većeg dijela nastavnoga sata. Nastavnik može nekoliko puta prikazati isječak iz filma koji prikazuje pjevanje brojalice *Jedna pura, dva pandura*, a učenici mogu njezin sadržaj nacrtati i naučiti pjevati u skupinama.

e) Učenicima se može prikazati dokumentacija o nastajanju filma *Breza* (scenarij, knjiga snimanja, fotografije).

f) Mogu se organizirati govorne vježbe povezane s nastavom izražavanja: stvaralačko prepričavanje, ponavljanje monologa, scensko izvođenje jednog filmskog prizora.

g) Isto tako, mogu se organizirati pismene vježbe povezane s nastavom izražavanja:

- proširivanje, produživanje i mijenjanje filmske fabule

- pisanje kritike o filmu

- bilježenje misli izazvanih interpretacijom filma

- opis interijera i eksterijera u filmu

- usporedba scenarija i knjige snimanja za film

- usporedba filma *Breza* s filmom slične tematike

- pisanje sažetka

- pripovijedanje u prvoj osobi jednine (iz uloge glavnoga lika).

- Učenici mogu napisati esej o zadanim temama koje će povezati sa spoznajama stečenim prilikom interpretacije filma *Breza*: „Položaj žene u Babajinom filmu i danas“, „Važnost nematerijalnih vrijednosti u suvremenom svijetu“.

- Učenici mogu napisati i promidžbeni tekst namijenjen objavljivanju u novinama. Tekst treba sadržavati dvije do šest rečenica. Uz njega učenici mogu odabrati nekoliko filmskih fotografija. Pritom valja razmisliti o tome kakva očekivanja žele izazvati s tim tekstom kod potencijalnih gledatelja. (Teuscher 2005: 6)

Navedeni zadaci mogu biti zadani i za rad kod kuće.

6. Zaključak

U ovome se radu razmatrao metodički pristup filmu *Breza*, Ante Babaje. Prikazani su komparativni pristupi ovome filmu – filmsko-književni, filmsko-lingvistički i filmsko-teološki, a posebna je pozornost posvećena filmskoodgojnome pristupu. Detaljno je prikazan jedan mogući metodički model nastavnoga sata interpretacije filma *Breza* s aspekta filmskoodgojnoga pristupa. U središtu je interpretacije ovoga filma heuristički razgovor o likovima te o njihovim međusobnim odnosima, s osobitim naglaskom na lik žene koji u filmu zauzima središnje mjesto. U heurističkome razgovoru posebno je obuhvaćen odnos muškarca i žene, žene i obitelji te žene i njezine životne okoline. S obzirom na to da su ova pitanja aktualna i danas, u prikazanome je nastavnome razgovoru razvidna česta usmjerenost učenicima te njihovim stavovima o istaknutim problemima i aspektima međuljudskih odnosa. Tako oblikovan nastavni sat, u kojemu je temeljnim polazištem filmski odgoj, svakako je u skladu sa svrhom nastave filma: promicanje općeljudskih vrijednosti te oblikovanje estetskoga ukusa naših učenika.

7. Popis literature

1. Bjedov, Vesna, 2006. *Metodički pristupi filmu u nastavi hrvatskoga jezika nižih razreda osnovne škole*. Život i škola, časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, br. 15-16, str. 123-131.
2. Čegir, Tomislav, 2006. *Breza*. 15 dana, ilustrirani časopis za umjetnost i kulturu, god. 49, br. 5/6, str. 30-33.
3. Diklić, Zvonimir, 1989. *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti: metodički aspekti*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Kolbas, Silvestar, 2001. *Sedam filmova Ante Babaje: stilske analize filmske slike*. Hrvatski filmski ljetopis, filmološki časopis Hrvatskog filmskog saveza, god. 7, br. 27/28, str. 258-267.
5. Krelja, Petar, 2010. *Breza – film za sva vremena*. Hrvatski filmski ljetopis, filmološki časopis Hrvatskog filmskog saveza, god. 16, br. 62, str. 13-21.
6. Matijević, Milan, Radovanović, Diana, 2011. *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
7. Mattes, Wolfgang, 2007. *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*. Zagreb: Naklada Ljevak.
8. Mesinger, Bogdan (ur.), 1975. „Ranjeni smijeh Slavka Kolara“, u: *Slavko Kolar. Izabrana proza*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Mikić, Krešimir, 2001. *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa.
10. Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
11. Peterlić, Ante; Pušek, Tomislav (ur.), 2002. *Ante Babaja*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
12. Radić, Damir, 2000. *Filmovi Ante Babaje*. Hrvatski filmski ljetopis, filmološki časopis Hrvatskog filmskog saveza, god. 6, br. 21, str. 37-48.
13. Radić, Damir; Sever, Vladimir, 2000. *Razgovor s Antom Babajom*. Hrvatski filmski ljetopis, filmološki časopis Hrvatskog filmskog saveza, god. 6, br. 21, str. 19-23.
14. Rosandić, Dragutin, 2005. *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
15. Škrabalo, Ivo, 2000. *Ante Babaja: pasivni junak hrvatskoga filma*. Hrvatski filmski ljetopis, filmološki časopis Hrvatskog filmskog saveza, god. 6, br. 21, str. 3-6.

16. Škrabalo, Ivo, 1998. *101 godina filma u Hrvatskoj: 1896.-1997.: pregled povijesti hrvatske kinematografije*. Zagreb: Globus.
17. Težak, Stjepko, 1967. *Film u nastavi hrvatskosrpskog jezika*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, str. 107-114.
18. Težak, Stjepko, 2002. *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga.
19. Težak, Stjepko. „Smijeh i suze nad selom“, u: Vučić, Miroslava (ur.), 2003. *Slavko Kolar. Breza i druge pripovijetke*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Težak, Stjepko. 1998. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 2*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Vrabc, Miroslav; Težak, Stjepko. 1977. *Uvođenje u umjetnost filma i televizije*. Novi Sad: Radnički univerzitet „Radivoj Ćirpanov”.

8. Popis izvora

1. Babaja, Ante, 1967. *Breza* [DVD-ROM]. Zagreb: EPH Media.
2. Brešić, Vinko; Bubalo, Iva; Fališevac, Dunja; Jambrec, Olga; Muhoberac, Vesna; Pandžić, Vlado; Pranjković, Ivo; Samardžija, Marko; Težak, Stjepko, 1994. *Nastavni program za hrvatski jezik* (2. ožujka 1994.), <http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/dokumenti>. (Pristupljeno 15. veljače 2015.)
3. Janjić, Želimir, 2009. *Plan i program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* (20. siječnja 2009.), <http://www.ncvvo.hr/drzavnamatura/web/public/dokumenti>. (Pristupljeno 15. veljače 2015.)
4. Mikić, Krešimir, 2004. *Medijska kultura 8*. Udžbenik za 8. razred osnovne škole. Zagreb: Školska knjiga.
5. Teuscher, Gerhard, 2005. *Auswahl an Methoden zur Bearbeitung von Spielfilmen im Unterricht*. <http://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/>. (Pristupljeno 20. travnja 2015.)
6. <http://arhiv.pulafilmfestival.hr/14-pulski-filmski-festival/>. (Pristupljeno 15. svibnja 2015.)
7. <http://narodni.net/>. (Pristupljeno 25. siječnja 2015.)

9. Prilog

Zadatak: Na listiću se nalaze pitanja i teze vezane uz film *Breza*, Ante Babaje. Pomno pročitajte pitanja i na svako pismeno odgovorite. Navedene teze obrazložite i oprimirite scenama iz filma. Pripremite se za raspravu tako da svaki član skupine odgovori na jedno pitanje.

1. Skupina *Janica*

Kakav je Markov odnos prema Janici?

Što u filmu doznajemo o muško-ženskim odnosima na selu? Napišite primjer u kojemu su razvidni ti odnosi.

Kako seoske žene u razgovoru oko Janičine bolesničke postelje opisuju „savršenu snahu“? Obrazložite njihove kriterije.

Janica – breza među bukvama. Objasnite navedenu usporedbu.

2. Skupina *Marko*

Kakav je odnos ostalih članova obitelji prema mlađoj snahi?

Kakav je njihov međusoban odnos?

Položaj žene u društvu danas. Oprimirite iskustvima iz svakodnevice.

U čemu se očituje zaostalost i neukost seljaka? Može li njihov život krenuti u boljem smjeru?

3. Skupina *Joža*

Alkohol – „lijek“ za zaborav. Obrazložite navedenu tezu primjerima iz filma.

Koje značenje imaju nematerijalne, duhovne vrijednosti, kao što su ljubav, unutarnja ljepota, potreba za nježnošću u takvoj okolini?

Je li Janičina tragična sudbina u danoj sredini već unaprijed određena? Obrazložite svoj odgovor.

Zašto Marko zauzima istaknuto mjesto u seoskoj zajednici? Opišite njegov svjetonazor.

4. Skupina *Babica*

Napišite primjere svih situacija prikazanih u filmu u kojima se Marko suočava s vlastitom savjesti. Također, razmislite i napišite, uočavate li promjenu u Markovom liku.

Po čemu se Joža razlikuje od Marka? Opišite njegov svjetonazor.

Kakav je Jožin odnos prema Janici? Zašto prosvjeduje Bogu nakon njezinoga vjenčanja?

Koje asocijacije budi u vama lik Babice?

5. Skupina *Svekrva*

Dokažite tvrdnju da su dekor i kostimi uspješno prikazali težak i mukotrpan život na selu.

Napišite nekoliko dokaza.

Koje boje prevladavaju u filmu? Obrazložite njihovu ulogu.

Zvuk u filmu. Obrazložite ulogu brojalice.

Kako primjena retrospektivno-kontrastne montaže doprinosi razumijevanju filmskoga sadržaja?

10. Životopis

Osobni podaci:

Ime i prezime: Irena Vukas
Datum i mjesto rođenja: 31. srpnja 1989., Osijek
Adresa: Šandora Petefija 194, Vardarac, 31 327 Bilje
Elektronička pošta: irena_vukas@hotmail.com

Obrazovanje:

1996.-2004. Pohadala Osnovnu školu Lug na mađarskom jeziku.
2004.-2008. II. gimnazija Osijek
2008.-2015. Filozofski fakultet Osijek, studij Hrvatskoga jezika i književnosti (nastavnički smjer) i njemačkoga jezika i književnosti (prevoditeljski smjer).

Obrana diplomskoga rada: 19. siječnja 2016.

Radno iskustvo: Održala 120 školskih sati tečaja njemačkoga jezika u Mirovnoj grupi Oaza u Belom Manastiru.

Daljnja izobrazba: Želim pohađati Pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičku izobrazbu za njemački jezik na Filozofskom fakultetu u Osijeku.

Poznavanje jezika:

Mađarski jezik: izvrsno u jeziku i pismu.
Njemački jezik: izvrsno u jeziku i pismu.
Engleski jezik: na osnovnoj razini u jeziku i dobro u pismu.

Poznavanje rada na računalu: Microsoft Office (Word, Power Point, Excel).